

РЕГІОЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

В статті визначено, що однією з провідних галузей економіки, які значною мірою забезпечують формування державного бюджету та виступають важливим фактором розвитку інших галузей, таких, як сільське господарство та хімічна промисловість, є легка промисловість, та її підгалузь – текстильна. Проте в Україні ці сфери діяльності вже багато років перебувають у кризовому стані. Виникає питання щодо з'ясування причин, що перешкоджають виходу з кризи та обґрунтування напрямів подальшого розвитку текстильної промисловості.

The article states that one of the leading branches of the economy, which largely ensures the formation of the state budget and is an important factor in the development of other sectors, such as agriculture and the chemical industry, is light industry, including textiles. However, in Ukraine, these spheres of activity have been in a crisis for many years. The question arises as to finding out the reasons that prevent the outbreak of the crisis and justify the directions of further development of the textile industry.

*Ключові слова: текстильна промисловість, текстильна сировина, спад виробництва, криза, розвиток.
Keywords: textile industry, textile raw materials, decline in production, crisis, development.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Упродовж останніх років легка промисловість України зіштовхнулася із низкою проблем, що призвели до погіршення показників її діяльності. Це сталося, зокрема, через фінансову кризу, військові дії, недосконале оподаткування, наявність «тіньового» імпорту і виробництва, низьку продуктивність праці, обмежений вибір сировини, що спричинило зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств та споживчого попиту. Однак саме легка промисловість може стати однією із пріоритетних у стратегічному конкурентному розвитку промисловості України. Нині вона забезпечує 5% бюджетних надходжень та 2,6% експортного потенціалу та продовжує розвиватися попри численні виклики, серед яких угоди про зону вільної торгівлі з найбільшими експортерами продукції легкої промисловості КНР і Туреччиною, один із найбільших в світі імпорт «секонд-хенду» (3-є місце після Пакистану й Малайзії). Незважаючи на те, що Уряд України працює над дерегуляцією законодавства і створенням привабливих умов для бізнесу в сфері легкої промисловості, її розвиток потребує глибоких структурних змін та модернізації. Тому дослідження стану цієї галузі і можливостей модернізації її складових через упровадження дієвих економічних механізмів має науковий інтерес та прикладне значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанням розвитку галузі легкої промисловості в цілому приділяють увагу такі вітчизняні та іноземні вчені-економісти, як О. Наумов, Ю. Гончаров, А. Гречан, В. Лойко, І. Поліщук, Т. Янковець та інші [1; 3; 4].

Метою дослідження є вивчення стану підприємств текстильної галузі легкої промисловості України, виявлення причин спаду обсягів виробництва бавовняних тканин та визначення потенційних можливостей для розвитку виробництва широкого спектру товарів, спроможного задовольнити попит внутрішнього ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ринкових відносин в Україні потребує прискорення інтенсифікації суспільного виробництва, підвищення його економічної ефективності та якості продукції, а також повної мобілізації усіх резервів. На практиці підвищення ефективності виробництва означає досягнення найбільших результатів у виробничій діяльності за найменших затрат матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

У текстильній промисловості світу найбільше значення має виробництво бавовняних (понад 60 % загального обсягу), синтетичних (25 % із тенденцією до зростання) та вовняних (10 %) тканин. Основними їх виробниками є країни Азії, насамперед Східної і Південно-Східної. Так, більше половини бавовняних тканин дають підприємства Китаю, Індії та Пакистану. Значні обсяги виробляють у США, Японії, Індонезії, Бразилії, Італії, Єгипті.

Текстильне виробництво представлене в Україні первинною обробкою сільськогосподарської сировини (бавовни, льону та вовни), виробництвом тканин та нетканих матеріалів (які отримують методом з'єднання волокон клеєм, механічною або термічною обробкою, наприклад ватин, синтепон, фетр, холофайбер), трикотажних виробів, технічних волокон, в'язаних сіток та канатів. Текстильне виробництво України складається з бавовняної, вовняної, шовкової, лляної, конопляно-джутової і трикотажної промисловості.

Рис. 1. Структура легкої промисловості України.

На підприємствах текстильної промисловості застосовують переважно предметну спеціалізацію із замкнутим технологічним циклом, яка полягає в тому, що предмет праці проходить повну обробку до готового продукту. Предметна спеціалізація полягає в зосередженні виробництва окремих видів готової продукції на мінімальній кількості підприємств. Так, бавовняний комбінат, переробляючи бавовну, різноманітні хімічні волокна і нитки, випускає ситці, міткالی, бязі, сатини, платтяні, ворсові, рушникові, меблево-декоративні й технічні тканини, нитки, корд та іншу готову продукцію.

Тривалий час в Україні такі великі комбіновані підприємства текстильної промисловості ефективно працювали в Донецьку, Тернополі та Херсоні. Доля кожного промислового велетня сьогодні є сумною.

Донецький бавовняний комбінат був побудований і запущений у роботу в 1970-х роках. За часів СРСР продукція комбінату славилася в багатьох союзних республіках. Після розпаду Радянського Союзу підприємство поступово знижувало темпи виробництва. У 1994 році комбінат був перейменований на «Донецький текстиль», а в кінці 2002-го компанія була оголошена банкрутом, і її викупила київська фірма. Через деякий час комбінат припинив діяти.

Будівництво Херсонського бавовняного комбінату було розпочато в 1952 році. Після введення в експлуатацію в 1964 році другої черги комбінату в його складі функціонували три прядильно-ткацькі та обробна фабрика. Херсонський бавовняний комбінат був найбільшим в Європі виробником бавовняних тканин.

У лютому 2011 року ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» повністю припинило виробничу діяльність. 4 березня 2013 року господарський суд Херсонської області ухвалив рішення про визнання ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» банкрутом й увів процедуру ліквідації даного підприємства.

Текстильний комплекс «Текстерно», що складається з трьох фабрик – прядильної, ткацької і обробної, був заснований у Тернополі в 1968 р. і нині є лідером вітчизняної текстильної промисловості України як підприємство з повним виробничим циклом. У 2005 році на підприємстві здійснені повна реконструкція і технічне переозброєння всіх виробничих потужностей сучасним високотехнологічним обладнанням провідних машинобудівних фірм Європи. У цей час «Текстерно» виробляло щомісяця 9 млн кв. м екологічно чистої тканини зі 100% бавовни з різними видами обробки. З 2013 року «Текстерно» було на стадії банкрутства, та незважаючи на певні труднощі, своєї роботи не припиняло. Нині перебуває в періоді санації – це свого роду фінансове «оздоровлення» підприємства.

Підприємство першим і єдиним в Україні перейшло на систему роботи на замовлення, що загальноприйнята у розвинутих країнах.

Чималу роль для відновлення виробництва у 2015 році відіграло замовлення Міністерства оборони на тканину-камуфляж, яка відповідає всім стандартам якості, є вогнетривкою та водовідштовхувальною. Сировина для виробництва надходить з Таджикистану, Узбекистану через Прибалтику.

Вже кілька років поспіль провідна роль у завоюванні зовнішніх ринків збуту належить ТОВ «Текстиль-контакт», ПАТ «Україна» (м. Житомир), ПАТ «Черкаський шовковий комбінат», ВАТ Тернопільське об'єднання «Текстерно», ВАТ «Рівнелъон», ПАТ «Трикотажна фірма «Роза» (м. Київ), ПАТ «Софія» (м. Бровари) та ін.

Також оптимістичною є новина про створення нового виробництва на території колишньої

фабрики первинної обробки вовни Чернігова, розрахованого на 150 найманих працівників. Підприємство належатиме до галузі легкої промисловості, вироблятиме тканини. Інвестором є київське ТОВ «Текстиль-Контакт», орендовано приміщення 3,5 тисячі кв. метрів, заплановано 155 млн. гривень інвестицій. Прогнозують стабільний щомісячний випуск не менш як 200 тисяч погонних метрів плащових і спецовочних тканин уже з травня–червня 2019 року [7].

Головною галуззю текстильної промисловості в Україні, як і в усьому світі, є бавовняна галузь. На неї припадає майже 50% усіх тканин, що виробляють у нашій країні. Бавовняне виробництво країни значною мірою залежить від постачальників сировини. Тому передбачено відновлення бавовництва у південних районах, що дасть змогу забезпечити бавовняну промисловість на 70% власною сировиною і значно знизити собівартість виробництва тканин.

Загальною проблемою бавовняної промисловості України є відсутність вітчизняної сировини. Через те умови функціонування великих бавовняних комбінатів значно погіршилася.

Бавовна – найважливіше текстильне волокно, що одержують із бавовнику, для вирощування якого потрібен жаркий клімат. Довжина її волокна – 25...40 мм, діаметр біля 20 мкм. Волокно бавовни володіє високою гнучкістю, за дуже малої товщини є міцним і зносостійким, добре фарбується. Із волокна бавовни можна одержувати найрізноманітнішу пряжу: від товстої для меблевої тканини до дуже тонкої для батисту, майї, маркізету.

У зв'язку з цим головну увагу слід приділяти відродженню і подальшому прогресивному розвитку сировинної бази текстилю в Україні. Саме сировинна база є передумовою, базою розвитку всього текстильного виробництва. Неодмінною умовою прогресивного розвитку текстильної галузі є зміцнення і підвищення ефективності сировинної бази, повне задоволення потреб промислових підприємств в сировині [2].

У Херсоні вже розробляються відповідні прогнози щодо вирощування бавовнику на солончаках та неродючих пісках, де зараз взагалі не ведеться господарська діяльність. Також є напрацювання в селекції бавовнику.

В Україні з прадавніх часів займаються виготовленням текстилю з льону: одяг, взуття, постільна білизна, подушки, штори, кухонний текстиль. Ткані вироби з льону – це частина споконвічної української культури.

Учасники всеукраїнської наради з питань розвитку легкої промисловості, яка відбулася в липні 2008 року у ВАТ «Тернопільське об'єднання «Текстерно» [5], проаналізували причини уповільнення темпів виробництва тканин. Головними з них є:

- ✓ насичення внутрішнього ринку імпортованими товарами текстильної промисловості, до того ж сумнівної якості;
- ✓ відсутність ефективного власника, який інвестує капітал для довготермінового функціонування підприємства і випуску продукції;
- ✓ відсутність сприятливих умов для закупівлі технологічного обладнання, що не виробляють в Україні;
- ✓ зменшення сировинної бази, залежність текстильної промисловості від імпортованої сировини;
- ✓ недовантаження потужностей через недостатнє постачання імпортованої сировини;
- ✓ необхідність модернізації та технічного переоснащення основних засобів виробництва;
- ✓ скорочення внутрішнього та зовнішнього попиту на національну продукцію, зумовлене зростаючою конкуренцією щодо дешевших імпортованих товарів;
- ✓ суттєве зниження купівельної спроможності покупців товарів текстильної промисловості внаслідок спрямування їхніх доходів на продукти харчування та оплати комунальних послуг.

Для успішної організації роботи текстильного виробництва потрібно брати до уваги кілька ключових факторів:

- ✓ розроблення нових колекцій. Оригінальний і модний дизайн текстилю є одним з головних умов високого попиту на продукцію. Розробкою нових колекцій на великих західних підприємствах займається численна група дизайнерів, які працюють безпосередньо під керівництвом власника компанії;
- ✓ виділення окремих площ під склади для зберігання сировини, готової продукції і неліквіду. У міжсезонні періоди, коли обсяги виробництва падають, компанії виживають за рахунок прибутку з продажів складських залишків колекцій цього і попередніх сезонів;
- ✓ наявність сертифікату на вироблену продукцію;
- ✓ власний сайт в Інтернеті;
- ✓ реклама у профільних виданнях;
- ✓ випуск каталогів зі зразками своєї продукції;
- ✓ активна участь у спеціалізованих виставках;

✓ продаж і поширення серед дилерів своєї фірмової продукції (стійки, буклети, каталоги, пакети тощо).

За інформацією головного управління статистики у Тернопільській області на підприємствах текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів у січні–листопаді 2017 р. порівняно з січнем–листопадом 2016 р. спостерігався спад випуску промислової продукції на 12,6%.

Аналіз динаміки обсягу виробництва продукції засвідчує, що найбільший спад (на 35,6%) було зафіксовано у 2009 році. З даних таблиці 1 бачимо, що ситуація із виробництвом продукції у 2018 році не покращилася.

Таблиця 1

Динаміка зменшення випуску продукції на підприємствах текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів

Зменшення обсягу виробництва продукції, у % до того ж періоду 2017 року						
У січні–лютому 2018 р.	У січні–квітні 2018 р.	У січні–травні 2018 р.	У січні–червні 2018 р.	У січні–липні 2018 р.	У січні–жовтні 2018 р.	У січні–листопаді 2018 р.
14,4	21,9	26,6	25,1	24,8	17,7	19,7

Примітка: розраховувала автор із використанням інформації Державної служби статистики України.

У даній галузі необхідно проводити зміни, які могли б поліпшити діяльність із випуску тканин в Україні:

1. Розробити й затвердити програму поетапної заміни застарілого обладнання для підвищення енергозбереження в галузі і захисту довкілля.
2. Створити для інвесторів конкурентні умови.
3. Провести низку планових заходів щодо збільшення внутрішнього попиту на тканини власного виробництва.
4. Ввести інновації в технологію виробництва тканин.
5. Переоснастити підприємства або репрофілювати на виробництво лляних та інших тканин.
6. Забезпечити виробниче підприємство молодими кваліфікованими кадрами.
7. Розширити ринки збуту в районах та у сільській місцевості.
8. Просувати продукцію текстильної галузі у суміжних галузях.
9. Створити інтернет–магазин виробничого підприємства, для зовнішньої реклами та продажу тканин через всевітню мережу.

На прикладі розвитку текстильної галузі можна побачити очевидний масштаб економіки та економічних ефектів у матеріальному забезпеченні, трудових витратах, якості продукції, які зроблять внесок у її експортну конкурентоспроможність.

Висновки. Підсумовуючи розгляд сучасного стану текстильної промисловості, проблем та розвитку внутрішнього ринку продукції, виділимо найголовніші:

✓ розвиток сировинної бази текстильної промисловості є необхідною передумовою розвитку не тільки текстильної підгалузі, а й економіки України в цілому;

✓ з метою подолання перешкод на шляху подальшого розвитку всієї легкої промисловості необхідно вжити заходів, спрямованих на прискорення зростання показників діяльності текстильної промисловості;

- ✓ впровадження інновацій;
- ✓ розвиток кадрового потенціалу.
- ✓ запровадження системи фінансової підтримки галузі на державній та комерційній основі;
- ✓ обмеження доступу на український ринок імпоротної текстильної продукції та сировини.

Література

1. Єрмолаєва Т. О. Показники роботи підприємств легкої промисловості України (січень–червень 2012) / Т. О. Єрмолаєва // *Легка промисловість*. – 2012. – № 2. – С. 5–7.
2. Концепція програми розвитку підприємств легкої промисловості та її сировинної бази / Л. М. Наумова // *Культура народів Причорномор'я*. – 2013. – № 257. – С. 224–227. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92779/55-Naumova.pdf?sequence=1>
3. *Легка промисловість України: теоретико-методологічні засади управління розвитком в умовах інтеграції до СОТ: [монографія]* / І. М. Грищенко [та ін.]; за ред. Ю. В. Гончарова. – К.: КНУТД, 2011. – 332 с.
4. Поліщук І. І. Моніторинг діяльності промислових підприємств як фактор інтенсивності їх розвитку / І. І. Поліщук, В. В. Шарко // *Науковий вісник ХДУ. Серія «Економічні науки»*. – 2014. – Вип. 6. – Ч. 3. – С. 82–86.

5. Рішення Колегії Міністерства промислової політики України від 21 жовтня 2008 року № 10/1 «Про затвердження Плану заходів Міністерства промислової політики щодо запобігання негативним явищам, що позначаються на роботі підприємств промислового комплексу внаслідок впливу кризи, яка виникла на світових фінансових ринках».

6. Стан та перспективи розвитку легкої промисловості України / Л. Е. Касьян // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6(1). – С. 147–150.

7. <http://www.golos.com.ua/news/90509>

8. Теоретичні аспекти розвитку підприємств у сучасних умовах / Янковець Т. М., Нагорна Ю. А. // Вісник КНУТД. – 2015. - №2 (85). – С. 108–112.